

CEZA REJİMLERİNDE 1970 SONRASI SIKILAŞMANIN NEDENLERİ VE ETKİLERİ

Püren Demirel*

1970 sonrasında, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de sonrasında global düzeyde hakim olan neoliberal düzen nedeniyle, sözü edilen ülkelerin sosyal politikalarında ve kültürel yapılarında önemli değişimler olmuştur. Sosyal politikanın bileşenlerinden bir tanesi olan ceza politikaları da bu dönüşümden önemli ölçüde etkilenmiştir; ceza rejimleri daha sert bir hale bürünmüş, hapishanelerin rolü değişmiş ve hapsedilme oranı önemli ölçüde artış göstermiştir. Hapsedilme oranındaki artış, cezaevlerinin kapasitesinin üzerinde hükümlü barındırmasına ve cezaevi nüfusu kompozisyonunun değişmesine neden olmuştur. Cezaevi içindeki sosyal dinamiklere ve mahkumların adaptasyon süreçlerine odaklanan hapishane sosyolojisinin ilgi alanı da bu dönüşümden önemli ölçüde etkilenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, ABD ve Batı ülkelerinde ceza rejim sistemlerinin dönüşüm süreci bu sürecin hapishaneler üzerine etkilerine ilişkin olarak mevcut literatür hakkında bilgi vermektir.

Anahtar kelimeler: Cezaevleri, cezaevi nüfusu artışı, ceza politikaları, hapishane sosyolojisi

I.Giriş

Devletin mutlak otoritesinin birey üzerindeki en önemli yaptırımlarından bir tanesi, cezalandırma yetkisidir. “Modern devletin cezalandırma gücünü temsil eden hapishaneler, en kapsamlı sosyal kontrol, düzenleme ve suç önleme aracıdır” (Mohseni, 2011:13). Devletin cezalandırma yetkisini kullanım biçiminin, fiziksel cezalandırma yaklaşımından özgürlükten mahrum etmeye doğru evrilen sürecine koşut olarak ortaya hapishaneler, artık tüm dünyada en çok kullanılan suç önleme ve suçluyu cezalandırma aracı olup, bugün gelinen noktada ceza politikaları arasında merkezi bir konuma ulaşmış ve gittikçe artan sayıda birey için olağan bir istikamet haline gelmiştir.

* Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Doktora öğrencisi
puren76@gmail.com

Devletlerin ceza politikaları, devlete hakim olan yönetim anlayışından bağımsız olarak düşünülemez. Bu çerçevede, ceza rejimleri, devletlerin toplum yönetiminde esas aldıkları ideolojik tercihlerin etkisi altında dönüşüme uğramakta, suça ve suçluya bakış açısını bu tercihler belirlemektedir.

Modern devletin ihtiyaçlarına koşut olarak, suç işleyen bireyin rehabilitasyonu ve işgücüne yeniden kazandırılması amacıyla kurulan hapishaneler, refah devleti anlayışının hakim olduğu dönemde “kendi kontrolü dışında oluşan nedenlerle” suç işleyen mahkumların sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılması işlevine sahipken, 1970 sonrasında hakim olan neoliberal dönemde “kendi iradesiyle suç işleyen” mahkumların kontrolü ve toplumun bu bireylerden korunmasına yönelik önlemler almayı görev edinmiştir. Suçluya bakış açısı ve hapishanelere biçilen görevlerin 1970 öncesi ve sonrasında bu denli farklılaşması, cezalandırma rejimlerindeki sert dönüşümle açık bir şekilde kendini göstermektedir: suçun cezalandırılmasında hapishane aracının kullanım oranı önemli ölçüde artmış, daha önceki dönemde belli suçlar için başvuru yapılan hapishaneler en sık kullanılan cezalandırma yöntemine dönüşmüş, bu dönüşüm nedeniyle hapishane nüfusunda gerçekleşen yüksek oranlı artışlar, hapishanelerin kapasitesi üzerinde hükümlü barındırmasına neden olmuştur. Hapishanelerin “iyileştici” fonksiyonunun yerini “kontrol edici” fonksiyona terk etmesiyle, hükümlülere yönelik rehabilitasyon faaliyetleri önemli ölçüde azalmıştır. Cezaevi nüfusu üzerinde kontrolün artırılması amacıyla, “tehlikeli” olduğu tespit edilen hükümlülere yönelik olarak bireyin günün neredeyse tamamında hücrelerinde tek başına kilitli tutulduğu “yüksek güvenlikli” hapishaneler inşa edilmiştir. Hemen tüm suçların hapishane cezasına çarptırılması neticesinde, yeni ekonomik düzenin gerektirdiği nitelikleri edinme şansını bulamadığı için istihdam edilmeyen ve yaşamak için illegal aktivitelere, sokak çetelerine katılmak zorunda kalan, yoksul ve ağırlıklı olarak azınlık kesimler, hapishanelerin daimi misafirleri haline gelmiştir.

Hapishanelerdeki sosyal düzeni ve mahkumların hapishane hayatına adaptasyon sürecini inceleyen hapishane sosyolojisi, sosyal devlet anlayışının hakim olduğu dönemde teşvik ve destek görürken, devletin suçluya bakış açısındaki değişim ve hapishanelerin fonksiyonlarının değişmesi neticesinde, 1970 sonrası dönemde

canlılığını yitirmiştir. Hapishane sosyologları, veri ve fon sıkıntısının yanısıra, hapishanelere girerek gözlem yapma şansını da yitirmişlerdir. Böylece 1970 sonrası dönemde hapishanelerin “içerisinde” neler olduğuna yönelik araştırmalar, önemli ölçüde azalmıştır.

Yapısı gereği sıkıntılı yerler olan hapishaneler, kalabalıklık ve hapishane popülasyonu profilindeki değişimin de etkisiyle, mahkumların yaşayabilmek için “sert” olmak zorunda kaldığı daha da zorlayıcı ortamlara dönüşmüştür. Bu ortamda, mahkumlar arası ilişkileri düzenleyen hapishane altkültürü, şiddeti yüceltir hale gelmiş, bu durum, hapishanelerde mahkumlar arasındaki şiddetin intiharlara ve birbirini öldürmeye varacak derecede artmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde neoliberal dönemle birlikte kültürel ve siyasi olarak suça ve suçluya bakış açısının değişmesi ve ceza sistemlerindeki katılaşma üzerinde durulacak, ABD’de ceza sistemlerindeki katılaşma ve cezaevi nüfusu artışının etkileri tartışılacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde, cezaevlerindeki sosyal yapıyı inceleyen hapishane sosyolojisi üzerinde kısaca durulduktan sonra, ilerleyen bölümlerde ceza sistemlerindeki sıkılaşmanın nedenleri ve bu değişikliğin cezaevlerinde yarattığı etkiler üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

II.Hapishane Sosyolojisi

Temel olarak hapishaneler içerisindeki sosyal sistemin oluşum sürecini ve mahkumların bu sürece adaptasyonu üzerine odaklanan hapishane sosyolojisinin gelişimi, aslında devletlerin sosyoloji ile ilişkisine paralel bir seyir izlemiştir. 1920-1970 arası dönemde özellikle ABD ve İngiltere’de döneme ilişkin politikaların sosyal unsurlara önem vermesi nedeniyle sosyolojiye olan ilgi büyük olmuştur. Bu dönem, hapishane sosyolojisi de, hem teorik anlamda ve hem de politika oluşturulmasında oldukça üretken bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Simon, 2000). ABD’de 1920’li yıllardan başlayarak ve özellikle ikinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Hükümetler hapishanelere önem vermişler ve sosyolog ve diğer sosyal araştırmacılara hapishaneye

giriş imkanı sağlamışlar, böylece bu 50 yıllık dönemde hapishane düzeni ve mahkum yaşamına ilişkin birçok kaydadeğer araştırma yapılması imkanı olmuştur.

Hapishanelere yönelik araştırmalar, ağırlıklı olarak ABD kökenlidir. Aslında, dünyanın en fazla hapishane nüfusuna sahip olan ABD, 1970'li yıllara kadar hapishane araştırmalarında lider ülke olmuştur. 1950'li yıllardaki olumlu ortamda, 1958 yılında hapishanelere ilişkin olarak ortaya çıkan iki temel eser, hapishane sosyolojisinin de temel kaynakları olmuştur. Bunlar; 1950 yılında Gresham Sykes tarafından yazılan “*Society of Captives*”¹ isimli eser ve aslen 1940 yılında yazılan ancak 1958 yılında yeni bir girişle tekrar çıkarılan, Donald Glemmer’in “*The Prison Community*”² isimli çalışmasıdır. Bu iki eser, hapishane sosyolojisinin akademik sosyolojinin bir alt alanı olarak ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu iki eser, yazıldıktan yıllar sonra dahi, hapishanelerde mahkumlar arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu ve sosyal düzenin nasıl sağlandığı yönündeki çalışmaların temel bilgi kaynağı olmuşlardır (Simon, 2000).

Hapishane sosyologlarının ilgi alanı, yukarıda belirtilen iki eserin öncülüğünde, mahkumlar arası sosyal düzenin, hapishane ortamının sunduğu yapısal özelliklerin (hapishanede karşılaşılan yoksunlukların, hapishane cezalandırma/yönetim şeklinin) bir ürünü mü yoksa mahkumların kendileri ile birlikte hapishane ortamına getirdikleri kültürel ve psikolojik altyapının bir sonucu mu olduğu ekseninde şekillenmiştir (Simon, 2000).

Tarihsel süreç içerisinde, hapishanelerin “içinde” neler olduğu, mahkumların nasıl bir sosyal sistem içerisinde var olduğu ve mahkumiyet sürecinin belirleyicilerine ilişkin bilginin, hapishane sosyal ortamına odaklanan hapishane sosyolojisinin gelişimine koşut bir seyir izlediği görülmektedir. Sosyolojinin hapishanelere odaklanan alanı olarak hapishane sosyolojisinin gelişim seyrini ise, devlete hakim olan ideoloji tayin etmektedir.

Sosyoloji, 1920-1970 döneminde ABD’de hapishanelerin iyileştirilmesinde en önemli araçlardan bir tanesi olmuştur. Özellikle savaş sonrası dönemde, Hükümetler yeni, modern ve ilerici ceza rejimlerinin oluşturulmasında sosyal bilimcilere danışmak

¹ Sykes, G. (1958), “*The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*”, Princeton University Press

² Clemmer, D. (1940), “*The Prison Community*”, The Christopher Publishing House

konusunda oldukça istekli davranmışlardır (Simon, 2000). Hapishane sosyolojisinin ilk yıllarında, hapishanelerin içsel dinamiklerine, doğru işleyen bir ceza sistemi oluşturmak adına, yaşamsal önem atfedilmiştir. Hapishane araştırmacılarına çalışma yaptıkları hapishane içerisinde yer alma imkanı verilmiştir. Örneğin, Clemmer, *The Prison Community* isimli çalışmasını, Menard Hapishanesi'nde çalışırken yazmıştır. Aynı şekilde, Sykes, *The Society of Captives* isimli çalışmasını yazarken, Trenton Hapishanesi'nde bulunma şansını elde etmiştir (Crewe, 2009).

Refah devleti anlayışının terkedildiği 1970 sonrası dönemde, hapishane sosyolojisine atfedilen önem azalmış, devletin hapishanelerin işlevselliği ve mahkumlara bakış açısındaki radikal dönüşüm, hapishane araştırmalarına yönelik ilgi ve teşvikin de önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur. Böylece ceza politikalarının sertleşmesi, mahkumların sıkıntılarını artırması bir yana, hapishanelerdeki mevcut sosyal sistemin nasıl oluştuğunu ve ne şekilde işlediğini inceleyen çalışmaların da neredeyse sonunu getirmiştir. Kökeni 1950'li yıllara uzanan, 1970'li yıllara kadar hapishanelerdeki sosyal düzene yönelen ve hapishanelerin rehabilite edici işlevini yerine getirmesinde önemli katkıları bulunan hapishane sosyolojisi, 1970'li yıllardan sonra bu alana ilgisini kaybetmiş, hapishane sosyologlarının, hapishanelerin “içinde” neler olduğu, hapishanelere nasıl bir rejimin hakim olduğu, rejimin mahkumlar üzerindeki etkileri gibi konulara olan ilgisi azalmıştır (Simon, 2000). ABD ile başlayan ve daha sonra İngiltere ve diğer gelişmiş ülkelere sirayet eden, ceza devleti olma yolunda uygulanan sert politikalara koşut olarak gerçekleşen bu eğilim neticesinde, hapishane yaşamına ilişkin gözlemsel nitelikteki çalışmalar azalmıştır (Crewe, 2009). Dolayısıyla, “hapishane etnografyası, hem siyasi ve hem de bilimsel anlamda, tam da en fazla ihtiyaç duyulan dönemde, durma dönemine girmiştir.” (Wacquant, 2002:385). Araştırmacıların hapishanelere giriş imkanından yoksun kalması ve bilgilere ulaşamaması nedeniyle, hapishanelerin içinde neler olduğu takip edilemez hale gelmiş, bu dönemde hapishaneler bir tür “kara kutu” haline dönüşmüştür (Delisi, 2011)³.

Sosyologların 70'li yıllardan sonra hapishane ve özellikle hapishanelerdeki sosyal düzenin ortaya çıkış dinamiklerine yönelik ilgisinin azalmasına yönelik olarak,

³ Bununla birlikte, ABD'de hapishane araştırmaları alanındaki bu düşüş, Avrupa için geçerli değildir. Fransa'da ve İngiltere'de hapishane sosyolojisi alanında “hala” önemli çalışmalar yapılmaktadır (Wacquant, 2002:386).

literatürde çeşitli nedenler ileri sürülmektedir. Bu nedenlerden bir tanesi, ABD’de hapishanelerin 1990’li yıllarda önceki yıllara göre daha “iyi” olduğunun düşünülmesidir. Gerçekten de, hapishaneler, 1990’lu yıllardan sonra daha modern, daha güvenli hale getirilmiştir. Mahkumlar televizyon, cep telefonu gibi imkanlardan yararlanabilmiş, çeşitli aktivitelere, kurslara katılabilmişlerdir. Bununla birlikte, yine 1990’lu yıllarda karşıt bir eğilim de oluşmuş, rehabilitasyon hizmetleri, spor merkezleri, kurslar, hapishane deneyiminin daha da zor olması için, kaldırılmıştır (Simon, 2000).

Hapishanelerin sosyal yapısına yönelik araştırmaların azalmasında etkili olan diğer nedenler arasında, bu tür araştırmalara olan finansal desteğin azalması, hapishanelerin iç dünyasına ilişkin verilerin temininde zorluk yaşanması, bu tür araştırmaların cazibesini yitirmesi ve hapishanelere yönelik diğer araştırmaların (hapishane nüfusu artışı gibi) yapılmasının görece daha kolay ve ilgi çekici olması sayılabilir (Crewe, 2009:2).

Sosyolog ve sosyal araştırmacıların hapishanelere yönelik araştırmaları bugün, 50 yıl öncesine göre farklılık arz etmektedir. ABD’de araştırmacılar 1970’li yıllardan sonra ağırlıklı olarak artan hapishane nüfusu üzerinde durmuşlardır. Hapishane popülasyonu artış eğilimi verileri, diğer toplumsal göstergelere ilişkin analiz yapma şansını da getirmektedir. Simon (2000), akademik anlamda bu yönde yapılan analizlerin daha prestijli görüldüğünü ifade etmektedir. Öte yandan, ABD’de hapsedilme oranı artışına ilişkin akademik çalışmalar (büyük ölçüde siyasi nedenlerle) veri sağlayarak desteklenmektedir. Ancak, hapishanelerin içsel koşullarına ve hapsedilme deneyimine ilişkin çalışmalara destekte bulunulmamaktadır (Simon, 2000). Hapishane sosyolojisinin önemli eserlerinin verildiği 50’li yıllarda, Sykes ve Clemmer’e hapishaneye girme ayrıcalığı tanınmış, böylece bu araştırmacılar hapishanedeki sosyal sistemi yerinde gözlemlene şansına erişmişlerdir. Oysa son dönemde, hapishanelere ilişkin araştırma yapmak isteyen sosyologların kaynakları ağırlıklı olarak resmi veriler, resmi yayınlardır (Simon, 2000).

Hapishanelerin sosyal düzenine ilişkin diğer önemli bir kaynak olarak, yazar mahkumlarca ele alınan, hapishane günlük yaşamı ve mahkum ilişkilerine yönelik önemli bilgiler veren eserlerin de yayımı azalmış/durmuştur. ABD’de 1970’li yıllarda

yapılan kimi yasal düzenlemeler, cezaevinde olan bireylerin kitap yazma eğilimini azaltıcı yönde etki etmiştir. Öte yandan Simon, (2000), tutuklu yazarların sayısının azalmasında, hapishane popülasyonunun eğitim düzeyinin, tutuklu yazarların eserlerinin sayıca fazla olduğu 1950-60’li yıllara göre düşük olmasının da etkili olduğunu ifade etmektedir.

ABD’de aslında 1970’li yıllardan sonra hapishanelerle sosyoloji arasındaki bağlantının kopmadığı, şekil değiştirdiği söylenebilir. Nitekim, sosyolojinin hapishane sosyal sistemi ile bağlantısı azalırken, ceza sistemleri, suç korkusu, hapsedilme oranı gibi konulara yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Simon (2000), hapishane sosyologlarının, hapishane popülasyonunun çok arttığı mevcut durumda, Sykes ve Clemmer gibi imkanlar elde edip çalışma yapma şansı olmadığını, bu çerçevede hala bu iki sosyoloğun eserlerinin literatürdeki etkisinin devam ettiğini ifade etmektedir.

Hapishanelerin içsel düzenlerine ilişkin akademik ilginin yeniden ortaya çıkması, yüksek güvenli hapishanelerin kurulması ve hapishane rejimlerine “depolama” (warehousing) anlayışının hakim olması sonrası olmuştur (Simon, 2000). Robertson (1997), bu yeni tür hapishaneler ve hapishane rejimlerine hakim olan “depolama” anlayışı sonucunda mahkumların içinde bulunduğu durumun yaşamaktan ziyade “hayatta kalmak” şekline dönüşmüş olduğunu, bu yeni tür hapishanelerin mahkumlara “birşey öğretmediğini ya da onları düzeltmediğini, sadece içeride tuttuğunu” ifade etmektedir (Robertson 1997:1005).

Yüksek güvenli hapishanelerde ise mahkumlar, tehlikeli ve değişmez olarak değerlendirilmektedir. Bu mahkumlar, hapishaneden çıktıktan sonra da aynı bakış açısıyla karşılaşmakta, halk tarafından daha da “zehirli” oldukları düşünülmekte (Simon, 2000) ve bu kanı onların hapishane sonrası sosyal hayata uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır.

ABD başta olmak üzere İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde, 1970’li yıllardan itibaren hapishanelere ilişkin temel sorun, bu kurumların kapasitelerinin çok üzerinde hükümlü barındırmasıdır. Hapishane sosyolojisinin ilgi alanı ise, sayıları giderek artan

mahkumların giderek daha az “özel alan’a ve fiziksel ve sosyal imkana sahip olması nedeniyle yaşadıkları sosyal problemlerdir.

III.Hapishaneler ve Yeni Ceza Sistemi

Hapis cezasına çarptırılan bireyin hapishane deneyimi, hapishane türü ve ceza süresinden bağımsız olarak, hapishane ortamı ve hapishane alt kültürü gibi unsurlar tarafından şekillendirilir. Hapishane işleyişi, bireylerin hapishane yaşamlarını etkileyen önemli faktörlerden bir tanesidir. Hapishanelerin işleyişinde, bu kurumların « bütüncül » (totality) yapısı belirleyici olmaktadır.

“« Bütüncül kurum » (total institution) kavramı, 1961 yılında Goffman tarafından, ABD’de 1950’li yıllarda akıl hastanelerini ve hapishanelerin işleyişini tanımlamak için ortaya atılmıştır.” (Stohr M. K., Walsh A, 2012:115) Goffman, bu kavramı, « benzer durumda bulunan bireylerin, kaydadeğer bir zaman süresince dış dünyadan kopuk bir şekilde kapalı olarak yaşadığı, gözetim altında tutulduğu ve yönetildiği, yaşam ya da çalışma mekanları » olarak tanımlamaktadır (Goffman (1961)’dan aktaran Stohr M. K., Walsh A, 2012:115). Bu kurumların diğer bir önemli özelliği, kurum içinde yer alan, mahkumlar ve görevliler gibi, sosyal katmanlaşmadır. Dolayısıyla, barındırdığı popülasyonun yeme, içme, giyinme, uyuma, çalışma, banyo yapma gibi tüm aktivitelerinin yönetildiği ve bireylerin sürekli olarak gözlendiği kurumlar olan hapishaneler, « bütüncül kurum » tanımının ideal karşılığı olarak görülebilir. Hapishanelerin bu bütüncül yapısı, hapishane alt kültürü (suçlu kültürü) oluşumu için de uygun çevreyi sağlamaktadır. Hapishanelerin bütüncül yapısı arttıkça, yani bireylerin otonom kabiliyeti azalıp mahrumiyet derecesi arttıkça, hapishane alt kültürü de pekişmektedir (Stohr M. K., Walsh A, 2012). “Dolayısıyla hapishane alt kültürünü inceleyen araştırmacılar, özellikle orta ve yüksek güvenlikli hapishaneler üzerine yoğunlaşmaktadırlar.” (Stohr M. K., Walsh A, 2012:118).

Bir bütüncül kurum olarak hapishanelerin bireyler üzerindeki en önemli etkisi, bireyin « kimliği » üzerinde olmaktadır. Birey, hapishaneye girdiğinde, hapishaneye girmeden önce üstlendiği tüm sosyal rollerden vazgeçmek ve güçsüz ve bağımlı bir rol olan « mahkum » rolüne bürünmek zorundadır (Stohr M. K., Walsh A, 2012).

IV.Hapishaneler : Ortaya Çıkışı, İşlevi ve Bugünkü Durumu

“İşkence ve öldürme uygulamasından hapishane cezası uygulamasına geçilmesi, suçun cezalandırılması tarihindeki en büyük devrimdir” (George G. Killinger ve Paul F. Cromwell, Jr., “Preface to Penology”den aktaran Robertson, 1997:1015). Tarihin her döneminde “otorite”ye ve otoritenin oluşturduğu düzene karşı yapılan eylemler ve bu eylemleri yapanlar cezalandırılmıştır. Ortaçağda cezalandırma işkence, yakma gibi fiziksel olarak gerçekleşirken, modern dönemin cezalandırma şekli, fiziksel zarar vermek yerine bireyin hapisle cezalandırılması şeklindedir. “Bu çerçevede, suçlunun vücudu üzerinde monarşinin mutlak gücünü yansıtan bir sembol olan işkencenin yerini, sanayi işgücü üzerinde modern sanayi sisteminin otoritesini gösteren bir sembol olarak hapishaneler almıştır” (Silberman, 1992:4). Fiziksel cezalandırma yönteminde, mahkum fiziksel olarak acı çekerken, hapishane cezasında birey, Sykes’in deyimiyle “mahkumiyet sancıları” (pains of imprisonment) çekmektedir (Robertson,1997). Birey özgür değildir ve bireyin karşı karşıya bulunduğu yoksunluklar, bireyin psikolojisi üzerinde izler bırakmaktadır (Robertson, 1997). Bu açıdan değerlendirildiğinde “hapsedilme, fiziksel cezalandırmanın vereceği acılardan daha az görünse de, aslında en az yerini aldığı fiziksel cezalandırma kadar acı verici olabilir” (Sykes (1958)’den aktaran Robertson 1997:1020).

Hapishaneler, 18 ve 19 yüzyıllarda, modern endüstriyel sistemin gereksinimlerine uygun olarak inşa edilen/dayatılan işgücü değerlerine/kültürüne aykırı davrananlara, endüstriyel işgücüne entegre edilmek üzere gerekli davranış bilgisi ve donanımı sağlamak üzere oluşturulmuşlardır (Silberman, 1992). Fabrikalarda işgücü daha etkin üretim yapması için eğitilirken, fabrikaların yanına kurulan ceza kurumları, işgücünün verimli olmayan kısımlarını ayırdedip disipline edilmek üzere kurulmuşlardır (Morgan ve Liebling, 2006).

Bugün gelinen noktada hapishaneler, tüm dünyada, ciddi suçların cezalandırılmasında kullanılan bir araçtır. Bununla birlikte bu aracın ne sıklıkta ve ne amaçla kullanıldığı, zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Hapishanelerin cezalandırma işlevinin kullanım sıklığının dönemler arasında farklılık göstermesi, salt birkaç gerekçeyle açıklanamayacak, karmaşık bir konudur. Bununla birlikte, hapis cezası Hükümetlerin

kontrolü dışında olmayıp, aslında doğrudan siyasi tercihleri yansıtan bir cezalandırma şeklidir (Morgan ve Liebling, 2006).

Robertson (1997) ABD ceza rejiminin dönemsel değişimlerini irdelediği çalışmasında, ceza sistemine hakim olan fiziksel cezalandırma (corporal punishment) anlayışının yerini hapis cezasının aldığını, 1800’li yıllarda dönemin ilk çağdaş hapishanelerinin kurulduğunu ifade etmektedir. Mahkumların işgücü olarak kullanıldığı ve sosyalleşme imkanının kısıtlı olduğu bu hapishaneler, yerini yirminci yüzyıl başlarında daha otoriter ve güvenli olan “Büyük Ev” (Big House) tipi hapishanelere bırakmıştır. 1950’li yıllarda “cezaevleri” (correctional institutons) yaygınlaşmıştır. Cezaevleri, Büyük Ev tipi hapishanelere göre daha az disiplinli, daha geniş alanı olan, haberleşme ve ziyaret olanakları açısından daha özgür, mahkumlara daha zengin aktiviteler ve mesleki eğitim ve terapi programları sunan bir yapıya sahiptir. Bu hapishanelerde rehabilitasyon uygulamalarına da yer verilmiştir (Robertson, 1997).

1970 sonlarında, hapishaneleri bir dönüşüm süreci daha beklemektedir. Hapsedilme oranındaki artış, rehabilitasyon programlarının bekleneni vermemesi ve alt sınıfi yönetmeye odaklı bir ceza rejiminin ortaya çıkması, hapishanelerde yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönem hapishaneleri “depo” (“warehouse”) hapishaneleri olarak değerlendirilebilir (Robertson, 1997).

1970 sonrasında ceza sistemleri, ABD’de ve sonra başta İngiltere ve Galler Bölgesi olmak üzere tüm Avrupa ülkelerinde köklü bir değişim geçirmiş, bu “yeni” dönemde ceza rejimleri daha katı bir görünüme kavuşurken, hapishanelerdeki tutuklu sayısı önemli ölçüde artmış, hapishanelerin fiziksel ve sosyal imkanlarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Mevcut durumda dünyada hapishane nüfusunun en fazla olduğu ülke ABD olurken, Avrupa’da da İngiltere ve Galler Bölgesi lider durumdadır.

1970’li yıllarda başta ABD olmak üzere tüm gelişmiş ülkelerde gerçekleşen bu radikal değişimin konumuz açısından en önemli sonucu, hapishane nüfusunun tarihi olarak en yüksek düzeye ulaşması ve hapishanelerde, kalabalıklaşma, ceza sürelerinin uzaması, rehabilitasyon hizmetlerinin azalması-sona ermesi, suçlu profilinin değişmesi ve tüm bu etkilerin sonucunda mahkumlar arasında şiddetin yaygınlaşmasıdır.

Ceza rejimleri ve hapisane koşullarına ilişkin literatür, ağırlıklı olarak ABD ve Avrupa ülkeleri üzerine analizler içermektedir. Devletlerin ceza politikalarındaki değişim, öncelikle ABD’de başlamış, birkaç sene içerisinde diğer ülkelerin ceza rejimleri ABD’ye benzer nitelikler göstermiştir.⁴

1970’li yıllara, ABD’de başlayan ve diğer gelişmiş ülkelere hızla yayılan “hapsetme eğilimi artışı” damgasını vurmuştur. Bu çerçevede aslında adı geçen ülke hapisanelerinde önemli sosyolojik deneyimler yaşanmıştır.

Hapishane sosyologlarının ve hapisane üzerine çalışan sosyal bilimcilerin ceza sistemlerindeki değişikliği analiz etmeye yönelik çalışmaları, bu değişikliğin hapisanelerin sosyal ve fiziksel yapıları ve yönetim şekline, hapisane popülasyonu profiline etkilerini ortaya çıkarmak üzerine yapılmıştır. Yapılan çalışmaların neredeyse tamamı ABD ve Avrupa ülkeleri üzerinedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, 1970 sonrasında gelişmiş ülkelerin ceza rejimlerinde görülen ve dünyanın geri kalanına etki eden radikal değişimler ve nedenleri incelenecektir. Ancak ceza rejimlerinde sıkılaşıma yönündeki değişikliğin nedenlerini analiz etmeden önce, belki de sorulması gereken en önemli soru, sözü edilen, yani 1970’li yıllar ve sonrası dönemde, suç ve suçlu sayısındaki artışın mı ceza rejimlerini sıkılaştırdığı, yoksa ceza rejimleri sıkılaştığı için mi suçlu sayısında artış gözlemlendiği.⁵

Caplow ve Simon (1999), ceza rejimlerinin sıkılaşması öncesindeki dönemde uluslararası düzeyde suç oranında artma olduğunu, ancak ceza rejimlerinin sıkılaşmasında o dönemki “suç dalgasının” (crime wave) tek açıklayıcı sebep olamayacağını ifade etmektedirler. Garland (1996), suç oranı artışının rejim değişikliğinin doğrudan sebebi olmadığını, ancak global suç dalgasının refah devleti

⁴ ABD ceza rejiminin global niteliğinin sorgulandığı Cavadino ve Dignan (2006) tarafından yapılan çalışmada, ülkelerin ceza sistemlerinin ve hapisane koşullarının ABD’ye yakınsamakla birlikte, hala tam olarak global bir nitelik kazanmadığını, çünkü ceza sistemlerinin oluşum ve işleyişinde kültürel ve tarihi faktörlerin de önemli rol oynadığı ifade edilmektedir.

⁵ ABD’de 2009 itibarıyla hapisanede bulunan kişi sayısı 2 milyondur. (Placer, 2009:4) 2000-2006 yılları arasında, ABD federal hapisanelerindeki kişi sayısı yıllık ortalama artış oranı yüzde 5.3 ve devlet hapisaneleri nüfusu yıllık artış oranı ise yüzde 1.7’dir (Placer, 2009:9).

hükümetlerine yönelik olarak, sosyal düzenin devamlılığını sağlama becerisi konusunda halk nezdinde güvenilirliğini azalttığını belirtmektedir. Bu dönem, aynı zamanda Hükümetlerin yoksul kesimlere yönelik sosyal yardım politikaları yürüttüğü bir döneme denk gelmektedir. Suç dalgası artışı, sosyal yardımların işe yaramadığı, aksine bireylerin kendilerini geliştirmelerini engellemesinin yanısıra, mali kaynakların da boşa harcıandığı düşüncesini yaratmıştır. Öte yandan, suç dalgası ortamı, halk arasında güvenlik endişesi yaratmış ve halkın günlük yaşam pratiklerinde, kapıları kilitleme, gece sokağa çıkmama gibi güvenlik önlemleri yer etmeye başlamış, halk arasındaki güvenlik endişesi yaşam kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Öyle ki, Caplow ve Simon (1999), suç oranı düşüş trendinde olsaydı dahi, halkın ceza politikalarının sıkılaştırılması talebinin artarak devam edebileceğini ifade etmektedirler (Caplow ve Simon, 1999:88). Wacquant (2002:383), ABD'ye yönelik çalışmasında, ceza sisteminin sıkı veçhesinin oluşma sürecinin şaşırtıcı olduğunu, zira bu sürecin aslında suç oranının temel olarak değişmediği bir döneme denk geldiğini ifade etmektedir. Buna benzer bir tespit, Irwin (2005) tarafından da yapılmıştır. Hatta Irwin (2005), Kuzey Amerika hapishanelerine ilişkin olarak yaptığı çalışmada, bazı suçların düşme eğiliminde olmasına karşın hapishane nüfusunun arttığını ifade etmektedir. (Irwin, J. (2005) "The Warehouse Prison: Disposal of the New Dangerous Class'tan aktaran, Cohen, 2007:112)

Bu çerçevede, aslında ceza rejimlerinin sıkılaşmasında suç oranı artışından ziyade, ABD için söylenecek olursa, halk arasında hakim olan "kurban olma" korkusu etkili rol oynamıştır (Caplan ve Simon (1999)). Caplan ve Simon (1999:89), suç istatistikleri çerçevesinde bu korkunun aslen gerçekçi olmadığını, halk arasında korku kültürünün oluşmasında, vakitlerinin çoğunu televizyon karşısında geçiren Amerikan halkının, televizyon kanallarında suç oranının abartıldığı ve korkunun yayıldığı programlara maruz kalmasının etkili olduğunu ifade etmektedirler. Aynı şekilde, Simon (2000) tarafından yapılan çalışmada, 1993-2000 döneminde de, suç oranlarında ve kurban sayısında düşüş olmasına karşın, hapishane nüfusunda artış meydana geldiği ifade edilmektedir. Medya, varoş mahallelerini (ghetto) tehlikeli yerler, suç merkezleri ve burada yaşayanları tehlikeli insanlar olarak göstermektedir (Cohen, 2007). Medyanın suç oranını gerçek düzeyinin çok üzerinde gösterme ve bireyleri güvensizliğe itme eğilimi esasen birçok araştırmacı tarafından dile getirilen bir husustur (Cohen, 2007,

Garland, 2001, Wacquant, 2001). Medyanın toplumda korku kültürü yaratmasının yanısıra, hapisanedeki bireylerin oluşturduğu “suçlu kültürünün” (convict code) suçlular arasında şiddet kullanımına dayandığı yönünde de bir algı yaratılmaktadır. (Silberman, 2002). Medyanın halkta yarattığı korku ve halkın suça ve suçluya bakış açısına olan etkileri üzerine literatürde birçok çalışma mevcuttur. Bu konu, mevcut çalışmanın sınırları dışında olduğundan, medyanın suç ve ceza politikalarının giderek sıkılaşmasında önemli etkileri olduğunu söylemekle yetinilecektir.

Buraya kadar ifade edilenler özetlenecek olursa, 1970’li yıllara hakim olan cezalandırma eğilimi artışında en önemli etkenin döneme ilişkin suç oranı artışı etkili olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

V. Ceza Rejimlerinde Sıkılaşma ve Cezalandırma Eğilimindeki Artışın Nedenleri

1970’li yıllarda, yukarıda da ifade edildiği gibi, başta ABD’de ve sonra İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde, refah devleti sisteminin çöküşü ve globalleşme sürecinin hız kazanmasıyla liberal dönemin kurumları ve fonksiyonlarında ciddi bir dönüşüm olmuş, bu dönüşümden ceza rejimleri de fazlasıyla etkilemiştir. Artan hapsedme eğilimi ve ceza rejimlerindeki katılaşma, literatürde çeşitli teorilerle açıklanmaktadır. Bu teoriler arasında, ırkçılık, neoliberalizm-tehlikeli sınıflar teorisi, suç kontrolünün politize edilmesi, uyuşturucuyla mücadele, kontrol kültürü gibi teoriler sıralanabilir (Caplow ve Simon, 1999, Garland, 2001). Garland, Caplow ve Simon, bu başlıkların hiçbirinin ceza politikalarını katılaşmasını açıklamada tek başına yeterli olamayacağını, tüm etkenlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Hapishane popülasyonu artışını açıklamaya yönelik bir yaklaşım, “ırkçılık” ekseninde şekillenmektedir. ABD’de hapishane nüfusunun çoğunluğunu Afrika kökenli Amerikalılar ve Latinler oluşturmaktadır⁶ (Caplow ve Simon, 1999, Cohen, 2007). Silberman (1992) tarafından yapılan çalışmada, ABD’de endüstriyel istihdamın artışıyla birlikte hemen tüm sosyal gruplarda özellikle 18 ve 19. yy sonlarında şiddet

⁶ 2007 yılı itibariyle, 25-29 yaş aralığındaki Afrika kökenli Amerikalıların yüzde 10’u hapis cezası almıştır. 2006 yılı itibariyle, Amerika toplam nüfusu içerisindeki payı yüzde 13 olan bu kesimin toplam hapishane nüfusu içerisindeki payı ise yüzde 40’tır (Placer, 2009:9).

düzeyi beyaz Amerikalılarda düşerken Afrika kökenli Amerikalılarda düşüş göstermediğini, bu çerçevede bugün hala suçlu dağılımında Afrika kökenli Amerikalıların ağırlıklı olmasının nedeninin, bu grubun beyaz Amerikalılar kadar endüstriyel istihdam olanağına sahip olmaması ve dolayısıyla istihdam olanağının “medenileşme” etkisinden beyaz Amerikalılar kadar yararlanamamaları olabileceği, böylece endüstriyel işgücüne katılımı engellenen Afrika kökenli Amerikalıların suç işleme oranının daha yüksek olmasının şaşırtıcı olmadığı ifade edilmektedir.⁷ Bu çerçevede yeni ceza politikaları da, aslında, devlet tarafından desteklenmeyen ve sosyal olarak marjinal kılınan bu kesimi hedef alan ırkçı bir görünüme bürünmektedir.

ABD’ye benzer bir durum, İngiltere ve Galler Bölgesi’nde de görülmektedir. Birleşik Krallık’ta 2006 yılı itibariyle suçluların beşte birine yakını azınlıklar oluşturmaktadır. Aynı şekilde, hapishanedeki siyah nüfusun oranı da beyaz nüfusa göre çok daha yüksektir. Britanya hapishane nüfusunun büyük çoğunluğunu düşük nitelikli ve yoksul erkekler teşkil etmektedir (Morgan ve Liebling, 2006).

Teoriler arasında yer alan « tehlikeli sınıflar » (the dangerous classes) yaklaşımı, ekonomik yapılanmanın, özellikle düşük nitelik gerektiren sanayi istihdam gereksiniminin azalmasının, birçok düşük eğitilmiş genç bireyin işsiz kalmasına neden olduğunu, iş bulma imkanı çok az olan bu bireylerin ekonomik bir kaynak olarak suçla yöneldiğini ifade etmektedir. Suça eğilimli böyle geniş bir grubun varlığı, zorlayıcı kontrol politikalarına olan kamu desteğini de artırmaktadır (Caplow ve Simon, 1999).⁸

Teoriler arasında, “tehlikeli sınıflar” teorisiyle de bağlantılı olan, neoliberal döneme geçiş de yer almaktadır. 20. yüzyılın son dönemlerine özgü bir olgu olan ve serbest pazar kapitalizmine dayanan neoliberalizm, globalleşme kanalıyla başta ABD olmak üzere hemen tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu dönemde vurgu « bireysellik » olgusuna kayarken, « refah devleti » kavramı değişmiş, refah düzeyi ve statü bu yeni ekonomik düzende bireyin ne kadar başarılı olduğuyla ilintilendirilmiştir.

⁷ Literatürde sosyologların önemli bir bölümü, ABD’de hapishanelerde azınlık ve Afrika kökenli Amerikalının yoğunluğunu vurgulamakta ve ABD’de bugün bile ırkçılığın suç ve ceza alanında görüldüğünü vurgulamaktadırlar. Bu konu çalışmanın alanı dışında olduğu için üzerinde durulmayacaktır.

⁸ 2004 yılı itibariyle, ABD’de hapishane popülasyonunun yüzde 65’i lise mezunu değildir (Placer, 2009:10).

Neoliberalizm, devletin tüm kurumlarında olduğu gibi, ceza rejimlerinde de radikal değişikliklere yol açmıştır. Neoliberalizmin “devlet” kavramı ve kültür üzerinde köklü değişimler yaratan etkisi, “suç” ve “ceza” kavramlarının da yeniden tanımlanmasına ve devletin “cezalandırma” fonksiyonunun değişikliğe uğramasına neden olmuştur.

Neoliberalizmin devletin çehresi üzerindeki etkisini Wacquant (2002:382), “anacıl” (maternalist) yarı refah (semi-welfare) devletinden “babacıl” (paternalist) ceza devletine (penal state) geçiş olarak ifade etmektedir. Bu yeni devlet anlayışının hakim olduğu yeni dönem, yoksulluğa ilişkin sosyal refah düzenlemelerinin yerini hapisane odaklı araçlara bırakması sürecini beraberinde getirmiştir. Wacquant (2002), bu sürecin tüm Amerikalıları değil, fakir, itibarı düşük, “tehlikeli”, sosyal statüsü en düşük olan kesimleri hedef aldığını ifade etmektedir. Wacquant (2002:382)⁹, bu kişileri, “denetimsiz hizmet ekonomisinin “kölelik işlerini” ve yoksulluk ücretlerini reddeden ve bunun yerine şehir sokaklarında başta uyuşturucu ticareti olmak üzere illegal işlere yönelmeyi tercih eden, işçi sınıfının düşük nitelikli ve güvenilir kesimleri, büyük şehirlerin “zenci” alt proletaryası” olarak tanımlamaktadır.

Neoliberal toplumlar şekil olarak eşitlikçi olsalar da, bu ekonomik sistem belirgin (ve giderek artan) gelir dengesizliklerine neden olmuştur (Cavadino ve Dignan, 2006). Neoliberalizmin temel özellikleri, devletin rolünün azalması, toplum içinde ekonomik eşitsizliğin artması ve sosyal yapıya “bireyselcilik” olgusunun hakim olmasıdır. Bu unsurlar, toplum içindeki bağlılığı azaltmakta, birçok bireyin dışlanmasına ve marjinalleşmesine neden olmakta, toplumda anomi ve yabancılaşmaya sebep olmakta, ve sonuç olarak suç oranının artmasına sebebiyet vermektedir (Cavadino ve Dignan, 2006).¹⁰ Bu çerçevede neoliberal yapı, “suça itici”(criminogenic) bir yapı göstermektedir; sosyal eşitsizlik ve ekonomik ortam suç işleme oranını artırmaktadır,

⁹ Uyuşturucu suçları ABD’de toplam işlenen suçlar arasında önemli bir yer tutmakta ve uyuşturucu suçlarının toplam suça oranı yıllar itibarıyla artış göstermektedir. ABD’de 2004 yılı itibarıyla, hapisane popülasyonunun yüzde 25’i uyuşturucu suçu işlemiş bulunmaktadır. (kaynak: BJS Justice Statistics, www.bjs.gov)

¹⁰Cavadino ve Dignan (2006), ceza politikalarının globalleşme düzeyi ve ülkeler arasındaki farklılıklarını inceledikleri çalışmalarında, neoliberal, muhafazakar korporatist, sosyal demokrat ve oryantal korporatist ülkelerin ceza rejimleri karşılaştırmış ve neoliberal devletlerin en fazla ceza veren ülkeler olduğu, öte yandan toplum ilişkilerinin zayıf olduğu ülkelerde, aidiyet duygusunun ve güçlü sosyal bağların olduğu ülkelere göre çok daha fazla suç işlendiği tespit edilmiştir.

bu da hapsedilecek daha fazla suçlu olmasına neden olmaktadır (Cavadino ve Dignan, 2006). Bu sistem doğası gereği devlet fonksiyonlarında azalmayı beraberinde getirmiş, refah devletinin sona ermesiyle birlikte sosyal yardımlar azalmış ve bu durum, yeterli donanımı olmaması nedeniyle yeni ekonomik düzende iş bulma şansı olmayan kesimlerin “sosyal dışlanma” gerçeğiyle yüzyüze kalmasına neden olmuştur. “”Sosyal dışlama” kavramı, sadece yoksullar için geçerli bir kavram olmayıp, vatandaşlık ve sivil, politik ve sosyal hayata katılım anlamında herkesin aynı haklara sahip olmadığını ifade eden bir kavramdır” (Cavadino ve Dignan 2006: 442).

Neoliberal toplumlarda hapisane nüfusunun artışına, bu toplumların kültürel yapısı da pozitif katkıda bulunmaktadır. “Neoliberal toplumlar, ekonomik pazarda yer edinmeyen ve kanunlara uymayan bireyleri dışlama eğilimi gösterirler” (Cavadino ve Dignan 2006:448). Bu eğilim, bireysellik olgusunun bir uzantısıdır, zira bireysellik olgusu, suçlu bireyin suçlu olmasındaki sorumluluğun salt kendisine ait olduğu algısını beraberinde getirir (Cavadino ve Dignan, 2006). Öte yandan, Garland’ın (2001) detaylı olarak ifade ettiği, 1970 sonrası döneme hakim olan “suç” ve “suçlu” korkusu, bireylerin günlük yaşamlarında önemli yer tutmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bu yeni dönemde bireyler, “varoş” (ghetto) tabir edilen bölgelerde dolaşmaya, görünüş ve yaşayış itibarıyla neoliberal düzenin her gün dayattığı imaja uymayan bireylerle aynı yerde/yakın yerlerde yaşamaya korkmaktadır. Yeni döneme özgü olan güvenli sitelerde yaşama pratiğinin altında, bu korku yatmaktadır. Artık mağdurlar, medyada trajik hayat hikayeleri/kahramanlık hikayeleri ile yer almaktadır. Yazılı ve görsel medyanın her gün yeniden ürettiği ve halk arasına saldırdığı bu “korku”, bireylerin ceza politikalarına bakışını önemli ölçüde ve de pozitif yönde etkilemektedir (Garland, 2001).

Neoliberal düzende, suçlu bireyler, ekonominin işleyişine engel olan unsurlar olarak görülür ve ortadan kaldırılmaları gerekir. Bu toplumlarda katmanlaşma ve gelir farklılıkları, dolayısıyla ekonomik eşitsizlik yüksektir ve neoliberalizm düzeyi arttıkça, gelir düzeyleri arasındaki fark açılmakta, böylece ceza kanunları katılaşmakta ve hapsedilen kişi sayısı daha da fazlalaşmaktadır. Bu eğilime ilişkin ampirik bir çalışma, bu görüşü destekler niteliktedir. Bu çalışmaya göre, ekonomik eşitsizlik arttıkça ceza rejimleri daha da sertleşmektedir (Wilkins ve Pease, (1987), “Public Demand for

Punishment” isimli çalışmadan aktaran Cavadino ve Dignan (2006:451). Yine başka bir çalışmada, sosyal refah harcamalarının gayrisafi milli gelire oranı ile hapisane nüfusu arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Downes ve Hansen (2006) “Welfare and Punishment” isimli çalışmadan aktaran, Cavadino ve Dignan, 2006:451).

1970 sonrasında ceza rejimlerinin sıkılaşması ve hapsedme eğiliminin artışına getirilen diğer bir açıklama, suç kontrolünün politize edilmesi yönünde olmuştur. Suçla mücadele politikalarının politik malzeme haline getirilmesi, özellikle ABD’de neredeyse 1980’lerden beri bir gelenek haline gelmiştir. Seçim zamanlarında adaylar, seçildiklerinde suçla nasıl mücadele edeceklerini, nasıl ağır cezalar uygulayacaklarını ifade ederek oy toplamaya çalışırlar.¹¹ Caplow ve Simon (1999), bunun nedeninin, devletin 20. yy başlarında önemli kamu desteği gören (eğitim, sağlık gibi) sosyal yatırımların yüzyılın sonlarında kamunun ilgisini çekmemesi, halkın önemli bir kısmının bu tür yatırımlara olan güvenini kaybetmesi olduğunu ifade etmektedirler. Bu tür yatırımlara olan kamu desteğinin olmaması, yönetici adaylarının, destek bulabilmek için, sosyal problemlerin çözümünde, 1970 öncesi dönemden farklı olarak, sosyal politika içerikli çözüm önerilerini ceza politikalarıyla ikame etmelerine neden olmuştur (Caplow ve Simon, 1999).¹²

Caplow ve Simon (1999), ceza politikalarının politize olmasının diğer bir nedeni olarak, ceza politikalarının insanları bir araya getirecek nadir konulardan bir tanesi olmasını ifade etmektedir. Onlara göre, bugün ABD’de kamu gündemi, eskiden olduğu gibi sadece ulusal güvenlik ve sağlık gibi temel konulardan oluşmamakta, halk, kürtaj,

¹¹ 1960’ların başında, ABD’de politika yapıcılar suçla mücadelede daha sert politikalar yürütülmesi gerektiğini vurgulamaya başlamışlardır. Muhafazakarlar tarafından başı çekilen bu söylem, Demokratlara da yansımış ve suçla mücadelede « yumuşak » olduğu algısını değiştirmek üzere Demokrat Parti 80’li yıllarda “yoksullukla mücadelede” hedefini “suçla mücadele”, hatta “uyuşturucuyla mücadele” olarak değiştirmiştir. Böylece, Cumhuriyetçi Parti’nin sert politikalarına Demokrat Parti’nin de uyum sağlaması neticesinde, suçla ve özellikle uyuşturucuyla mücadelede ağır cezalar uygulanmasına yönelik olan ve ABD’de hapsedilme oranının yüksek olmasına neden olan yasal düzenlemeler uygulamaya konulmuştur (Cohen, 2007).

¹² Irwin, ABD’de 1960’li yıllarda politikacıların suç ve suçun engellenmesine ilişkin politikalar üzerinde odaklanmaya başladığını, 1980’li yıllarda Demokrat Parti’nin de suçla mücadele politikalarına ağırlık verdiğini, böylece Demokrat Parti’nin geleneksel “yoksullukla mücadele” politikasının yerini “suçla mücadele” ve hatta “uyuşturucuyla mücadele” politikasına kaydığını, böylece Cumhuriyetçiler ve Demokratların daha sıkı mücadele tedbirleri üzerinde görüş birliğine vardığını ve sıkı ceza rejimi ve bunun sonucunda yüksek hapsedme eğiliminin hız kazandığını ifade etmektedir (Cohen, 2007).

eşcinsel hakları, çevre kirliliği gibi “postmetaryalist” değerler etrafında örgütlenmektedir. Neoliberal toplumların liberal döneme özgü ekonomik ve ulusal güvenlik merkezli gündeminden farklı bu yeni ortam, Avrupa toplumları genelinde de izlenebilmektedir. Böyle bir ortamda, siyasilerin tüm sosyal grupları bir araya getirebileceği yegane başlık, ceza politikaları olmakta, siyasiler de bu şansı sonuna kadar değerlendirmekte, seçtikleri zaman suçluları nasıl şiddetli şekilde cezalandıracakları konusunda yarış yapmaktadırlar.

Hapsetme eğilimindeki artışa ilişkin diğer bir teori, uyuşturucuyla mücadele ekseninde şekillenmektedir. 1970’li yıllarda uyuşturucu kullanımındaki artış, devlet tarafından yürütülen kampanyalarla “bir kere tadıldığı zaman bırakmanın mümkün olmadığı, tüm çocuk ve gençlerin tehlike altında olduğu, geri dönülmez etkilere neden olduğu” şeklinde anlatılmış, bu durum halkta panik duygusuna yol açmıştır (Caplow ve Simon, 1999).¹³ Krek kokainin piyasaya çıkmasıyla, uyuşturucu piyasası önceki dönemlere göre çok daha büyük bir pazar haline gelmiş, ABD’de iş bulmak için yeterli donanımına sahip olmayan Afrika kökenli Amerikalıların ve azınlıkların çoğumluğunu teşkil ettiği gruplar, para kazanabilmek amacıyla uyuşturucu sektöründe yer almışlar ve ceza yasalarının genişletilmesi ve değiştirilmesiyle, bu gruplar hapisane nüfusunun büyük bölümünü teşkil eder hale gelmişlerdir. ABD’de hapisane nüfusu artışının temelinde, uyuşturucu suçluları artışı yer almaktadır. Uyuşturucu pazarı, düşük nitelikli sanayi işçisi talebinin azalmasıyla açığa çıkan yoksul kesimlere iş imkanı sağlamasının yanı sıra, bu tür işler söz konusu bireylere bir bakıma ihtiyaçları olan prestij ve gücü de vermektedir. Hapis cezası alan birey, ceza bitimi sonrasında işgücü piyasasında iş bulma zorluğu çekmekte, genellikle eski “işine” geri dönmekte ve yarıdan fazla olasılıkla tekrar hapis cezası almaktadır.¹⁴ Dolayısıyla, Afrika kökenli Amerikalıların önemli bir kısmı, 1980 yılından beri mahkum durumuna düşmektedirler (Caplow ve

¹³ Caplow ve Simpson, 1980’li yıllarda halk arasında başlayan ve giderek artış gösteren çocuk tacizi hassasiyetini de halkta panik duygusu yaratan ve devletin cezalandırma eyleminin halk nezdinde destek görmesine neden olan diğer bir unsur olarak eklemektedirler. Çocuk tacizi de, aynı uyuşturucu için olduğu gibi, her çocuğun başına gelebilecek ve geri dönülmez etkileri olabileceği şeklinde tanıtılmıştır. Buna karşın çocuk tacizi suçunun oranı son 30 yıl içinde hep düşük kalmış ve artış göstermemiştir (Caplow ve Simon, 1999).

¹⁴ 2009 yılı itibariyle, salıverilen mahkumlardan her on kişiden yedisinin 3 yıl içinde hapisaneye geri döneceği tahmin edilmektedir. (The Sentencing Project’den aktaran Placer (2009) (<http://www.sentencingproject.org/template/index.cfm>))

Simon, 1999). Aslında bazı araştırmacılar, 1970 sonrası hakim olan ceza sisteminin doğrudan Afrika kökenli Amerikalıları hedef aldığını ifade etmektedirler (örneğin, Cohen, 2007) Hapishaneye geri dönme oranının yüksek olması, hapishanelerin mahkumları “iyileştirme” işlevinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Uyuşturucu pazarı, aynı zamanda Amerika’da “sokak çeteleri”nin ortaya çıkışında da en önemli etkidir.

Yukarıda kısaca bahsedilen tüm bu teorilerin hepsi, 1970 sonrası ABD’de ceza rejimlerinin sıkılaşmasını açıklamakta kullanılabilir. Neoliberalizmin sayılan tüm teorileri bir araya getirebilecek kapsam ve açıklayıcılıkta olduğu, sayılan diğer nedenlerin aslında neoliberalizmin ceza sisteminin katılaşma sürecine etkisine araç olan kanallar olduğu görüşü ifade edilebilir.

VI.Yeni Ceza Sisteminin Özellikleri

1970 sonrasına hakim olan ceza yaklaşımı, savaş sonrası dönemden farklı olarak, rehabilitasyon yerine daha cezalandırıcı bir felsefeye dayanmaktadır.

Garland (2001), suçun oluşması ve suçluya yaklaşımın savaş sonrası dönem ile 1970 sonrası dönem arasında farklılıklar gösterdiğini ifade etmektedir. 1970 öncesi dönemde suça yaklaşıma hakim olan görüşler, anomi, görelî yoksunluk, altkültür ve etiketleme teorileri etrafında şekillenmiştir. Bu teorilere göre, suçluluk, bireyin ve ailenin yetersizlikleri, sosyal adaletsizlik gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Buna göre, bireyler, eğitim, olumlu ebeveynlik, iş imkanları gibi konularda yoksunluk içinde oldukları için suç işlemektedirler. Bu çerçevede, bireylere ve ailelere yardım edilmesi ve refah düzeyini artırıcı sosyal önlemler alınması gerekmektedir. 1970 sonrası dönemde ise, suça yaklaşıma hakim olan görüşler değişiklik göstermiştir. Çağdaş kriminolojinin suça bakış açısı, kontrol teorileri çerçevesinde şekillenmektedir. Buna göre, kontrol edilmeyen bireylerin suç işleme eğilimi yüksektir, bu yüzden ailenin, toplumun ve devletin bireyi kontrol etmesi, kısıtlamalar koyması gerekmektedir. Böylece yeni dönemde suçun önlenmesinde yardım ve refah sağlanması görüşünün aksine, sıkı kontrol ve disipline vurgu yapılmaktadır (Garland, 2001). Yeni dönemde, suçluların sosyal durumları önemli değildir, suç işleyen birey artık sistemin (ya da

toplumun) kurbanı olarak görülmemektedir, aksine; suçu işleyen birey yaptığından kendisi sorumludur ve cezayı hak etmektedir, çünkü kanunlara uymamıştır ((Pizarro ve arkadaşları, 2006). Suça bakışa hakim olan bu yeni anlayış, önceki dönemden farklı olarak suçun sapkın bir davranış ve bireyin patolojisiyle alakalı olduğu görüşünün aksine, suçun aslında normal bir davranış olduğu görüşüne sahiptir. Garland'a (2001) göre, suçu oluşturan koşullar olduğu ve kontrol edilmediği müddetçe, suç da olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, suçla mücadelede, refah devleti anlayışının sunduğu sosyal yardım yerine, disiplin ve kontrol gerekliliği önem kazanmaktadır.¹⁵

Yirminci yüzyılın genelinde, hapis cezası son çözüm olarak düşünülmüş ve suç işleyen bireylerin cezalandırılmasında farklı alternatifler üzerinde durulmuştur. Bu dönemde, hapis cezasından ziyade, para cezası, şartlı salıverme, gözetim altında tutma gibi cezalara öncelik verilmiştir. Neoliberal dönem ceza rejimlerinin en önemli ve konumuz açısından önem taşıyan farklılığı, öncelikle ABD'de, daha sonra İngiltere'de bu eğilimin tersine dönmesidir. Yeni döneme damgasını vuran gelişme, cezalandırma yöntemleri içinde hapis cezasının en fazla tercih edilen yöntem olmasıdır (Garland, 2001). Yeni dönemde şiddet içermeyen suçlara da hapis cezası verilmekte, bu durum hapisane popülasyonun sürekli bir artış eğiliminde olmasına neden olmaktadır (Placer, 2009).¹⁶ Bu eğilim, ABD ve İngiltere'de hapsedilen mahkum sayısının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Yirminci yüzyılın ilk dönemlerindeki, suç oranlarının yükselme ve hapsedilme oranının azalma eğilimine karşılık, 1970 sonrası dönem, tam tersi bir eğilimi işaret etmektedir : suç oranları azalmakta fakat hapsedilme oranı artmaktadır (Garland, 2001).

Yeni ceza rejimi döneminde politika yapıcılarının söylemleri, halkın korku ve öfkesini sürekli canlı tutacak bir şekilde bürünmüştür. 1970 sonrası döneme ilişkin "suç korkusu" sayesinde halk sürekli bir tehdit algısı içinde yaşamakta, bu durum sert ceza politikalarına halk desteği sağlamaktadır (Garland, 2001).

Böylece neoliberalizmin etkisiyle ceza politikalarında oluşan değişim, hapisane nüfusunda ani ve devam eden bir artış eğilimi meydana getirmiştir.

¹⁵ Suça ilişkin Kontrol Teorileri yaklaşımıyla ilgili ayrıntılı bilgi, için, Garland, (2001), "Culture of Control".

¹⁶ 2004 yılı itibariyle, hapisane nüfusunun yüzde 82'si şiddet içermeyen suç işlemiştir (Placer, 2009:9).

VII. Yeni Ceza Sisteminin Etkileri

Ceza rejimlerindeki sıkılaşma ve siyasilere suçla m¼cadelede hapis mekanizmasını kullanma eğilimindeki artışın en doğrudan ve doğal sonucu, hapisane n¼fusunun tarihi olarak en y¼ksek rakamlara ulaşmasıdır.

Ceza sistemi değişikliğinin hapisaneler ¼zerinde yarattığı en ¼nemli dolaylı etki ise, bireylerin hapisanede fiziksel ve sosyal olarak daha az olanağa sahip olması ve bu durumun şiddet başta olmak ¼zere h¼k¼ml¼lerin g¼nl¼k yaşamlarında oluşturduğu sorunlardır. Ceza sistemi değişikliği, ceza s¼relerinin uzaması, hapisanelerin kalabalıklaşması, rehabilitasyon hizmetlerinin b¼y¼k oranda sona ermesi, hapisane y¼netim anlayışının değişmesi gibi etkiler aracılığıyla, bireylerin hapisane deneyimlerinin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını yıpratıcı bir niteliğe b¼r¼nmesine neden olmuştur.

Yeni ceza sistemindeki en b¼y¼k farklılıklardan bir tanesi, ceza s¼relerinin uzamış olmasıdır. Ceza s¼relerinin uzaması, h¼k¼ml¼ psikolojisine etkilerinin yanısıra, hapisane pop¼lasyonunun kalabalık olmasına da etki etmektedir.

Ceza rejimlerindeki değişiklik sonrasında hapisanelerin sosyal yapısı değişikliğe uğramıştır. Eskiden olduğu gibi yemek cezası, fiziksel şiddet gibi uygulamalar yoktur ve bireylerin yararlanabilecekleri çeşitli materyaller ve katılabilecekleri eğitim programları mevcuttur. Bununla birlikte, tutuklular yeni psikolojik ve sosyal tehditlerle karşı karşıyadırlar (Morgan ve Liebling, 2006). Mahkumların h¼releri dışında geçirdikleri zaman, 1970 ¼ncesine g¼re azalmıştır. Mahkumların birlikte vakit geçirme olanakları, ¼rneęin yemeğin topluca yenmesi gibi uygulamalar, riskli bulunduğundan, azaltılmıştır (Morgan ve Liebling, 2006).

Aşağıda sonuçları incelenen yeni ceza sisteminin, suç işleme ¼zerinde caydırıcı bir etki yapıp yapmadığı tartışma konusudur. Irwin, Kuzey Amerika'ya y¼nelik yaptığı çalışmada, hapis cezası ve sıkı suçla m¼cadele politikalarının suç oranında kaydadeğer bir değişiklik yaratmadığını ifade etmektedir (Cohen, 2007). Bununla birlikte, Irwin, sıkı ceza sistemi, işsizlik, artan yoksulluk gibi unsurların kombinasyonuyla, ¼yeleri yoksul azınlıklardan oluşan ve 30 yıldan fazladır Amerikan hapisane sisteminin

hedefi haline gelen “tehlikeli sınıfın” (dangerous class) oluştuğunu ifade etmektedir (Cohen, 2007).

Hapsihanelerin kalabalıklaşması, bireylerin zaten azaltılan rehabilitasyon hizmetlerinden sayı fazlalığı nedeniyle daha da az yararlanabilmesine neden olmaktadır. Hapishanelerin “iyileştirici” olmaktan ziyade “kontrol” amacına yöneldiği bu dönemde, hapishanede olduğu süre boyunca sosyal ve ekonomik olarak kendilerini idame ettirme becerilerini edinemeyen bireyler, dış dünyaya çıktığında başarılı olamamakta ve yeniden illegal aktivitelere yönelmektedir. Bu durumda, tekrar hapsedilme oranı artış göstermektedir. Silberman (2002), hapishane sisteminin, yapılan reformlara karşın bir hata olduğu, caydırıcılık yerine suç ve suçlu üreten bir kurum olduğunu ifade etmektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, yeni ceza sisteminin etkileri üzerinde durulacaktır.

VII.1.Halkın “Suç Korkusu”

Önceleri yaşanan yere özgü bir korku niteliği taşıyan “suç korkusu”, 1970’li yıllardan sonra toplumun temel sorunu ve günümüz kültürünün temel karakteristiği haline gelmiştir (Garland, 2001). Burada temel husus, suç korkusunun suç oranından bağımsız bir kavram olmasıdır, ABD ve İngiltere’de çeşitli kamuoyu araştırmalarıyla da doğrulanan “suç korkusu” ve öfke, suç oranı azalmasına karşın giderek artış göstermektedir. Suçluya dair halk arasında hakim olan bu bakış açısı, halkın öfkeli, korku içinde yaşamaktan bıkmış ve suçun önlenmesi için en sert önlemlerin alınmasını talep eden bir çehreye bürünmesine neden olmuştur (Garland, 2001). Böylece politika yapıcılar tarafından yaratılan korku, katlanarak ve daha sıkı önlemler talebi olarak politika yapıcılara geri dönmekte, bu durum daha sert cezaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

VII.2.Kalabalıklaşma

Yaklaşık olarak son 40 yıldır artan hapsedilme eğilimi, hapishanelerin kapasitesinden çok daha fazla insan barındırmasına neden olmuştur. 2006 yılı itibarıyla ABD’de

hapishaneler yüzde 109 kapasiteye ulaşmıştır.¹⁷ Hapishanelerin kapasitesi üzerinde suçlu barındırması, “yoksunluk” ortamını daha da artırmaktadır; daha fazla sayıda birey, zaten kısıtlı fiziksel ve sosyal imkanları paylaşmak durumunda kalmaktadır (Hunt ve arkadaşları, 1993). Kısıtlı kaynakların paylaşılması süreci, bireyler arası şiddeti artırmaktadır. Öte yandan, bireylerin kaynak paylaşımında daha avantajlı konuma geçmek istemeleri, çetelere katılmalarına ve şiddet eylemlerine karışmalarına neden olmaktadır.

Hapishane nüfusunun artması, hapishane yönetimlerinin hapishanelerde düzen kurmasını zorlaştırmış, hapishane kontrolünün kaybedilmesi, suçlular arasında şiddet olaylarının artmasına neden olmuştur. Hapishanelerin kalabalıklaşması, depo (warehouse) hapishanelerin ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir.

VII.3. Depo (Warehouse) Hapishaneler

Depo hapishaneler, hapishanelerin kalabalıklaşmasıyla paralel olarak ortaya çıkan bir sonuçtur.

Yeni ceza sistemi, sadece hapishane cezasının suçla mücadelede popülaritesini artırmakla kalmamış, hapishanelerin sosyal ve fiziksel yapılarında da değişikliğe neden olmuştur. 1970 öncesi dönemde sosyalleşme imkanlarının ve rehabilitasyon hizmetlerinin görece daha fazla olduğu hapishaneler yerine, « insan deposu » olarak çevrilebilecek, « warehouse » hapishaneler ortaya çıkmıştır. Hapishane sosyolojisi literatüründe, ceza sisteminin katılaşması sonucu hapishanelerin yeni sosyal ve fiziksel yapısını tarif etmek üzere kullanılan bu betimleme, “suçluların toplum yaşamına entegre olmasını sağlayacak ve onları rehabilite edecek girişimler yerine, kontrol ve güvenlik unsurlarına vurgu yapan” hapishaneleri tarif etmektedir (Cohen 2007:115).

¹⁷ Hapishanelerin kalabalıklaşması ve kapasitelerinin üzerinde mahkum barındırmasına ilişkin olarak, Wacquant’ın (2002) verdiği rakamlar çarpıcıdır. Los Angeles’ta bulunan ve dünyanın en büyük hapishanesi olan Men’s Central Jail Hapishanesi’nin kapasitesi 5200 iken, 1998 yılı itibarıyla bu hapishanede 7000 suçlu barınmıştır. Boyutları 4/3 olan hücrelerde kalan kişi sayısı 6’dır. Hapishanenin toplam büyüklüğü yaklaşık 8500 metrekare olup, asansörler, koridorlar, tuvalet gibi belli bölümler çıkarıldıktan sonra kişi başına düşen alan yaklaşık 1 metrekaredir. Bu rakamlar, 1970 sonrası hapishanelerin içinde bulunduğu durumu göstermek açısından önem taşımaktadır (Wacquant, 2002:372).

Depo hapishaneler, “yeni ceza rejiminin” (“New Penology”) en temel ürünüdür. Yeni ceza rejimi ise, bireyleri rehabilite etmek, dönüşümünü sağlamakla ilgilenmez, ilgilendiği, asi grupları belirlemek ve kontrol altına almaktır (Feeley, Simon, 2002).

Yeni ceza rejiminin diğer bir özelliği, daha önce de belirtildiği gibi, hapishanelerde rehabilitasyon hizmetlerine bakış açısının değişmesidir. Rehabilitasyona olan ilgi, akademik çevreler başta olmak üzere tüm kesimler arasında azalmıştır. Bu çerçevede, depo hapishanelerin bir diğer özelliği de, kalabalıklığının yanısıra rehabilitasyon hizmetlerinin olmamasıdır.

Birey için hapishane deneyimi zaten zorken, depo hapishaneler bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Bireylerin karşı karşıya oldukları muameleler, bireye hiçbir işe yaramadığını, hiçbirşeye layık olmadığını hissettirmektedir. Bireylerin bu hapishanelerde yaptıkları tek şey, “hayatta kalmaktır”, hatta bazen o da mümkün olmayabilmektedir (Robertson, 1997).

Depo hapishanelerin mahkumlar üzerindeki olumsuz etkisi, hapishane sonrası yaşamlarında da devam etmektedir. Rehabilitasyon ve eğitim imkanlarından yararlanamayan birey, yeniden topluma döndüğünde başarısız olmakta, sosyal ve maddi imkanlardan yoksun olan birey, hapishaneye düşmesine neden olan koşullara, çevreye geri dönmek zorunda kalmakta, ya da düşük kaliteli otellerde ya da sokaklarda yaşamlarına devam etmektedir. Halkın hapishanelere ve suçluya bakış açısı nedeniyle, işgücü piyasasına girme konusunda zorlanmaktadırlar. Bu durumda bu bireylerin tekrar suç işleyip hapishaneye dönmeleri de oldukça doğal karşılanmalıdır.

Benliklerini zedeleyen hapishane ortamında mahkumlar, diğer mahkumlardan saygı görme ihtiyacı içerisindedirler. Hapishane alt kültürü, taşıdığı değerler ve tayin ettiği sosyal rollerle, mahkumların hapishane deneyimlerinin kolaylaşmasına yardımcı olur. Ancak, yeni ceza rejiminin hapishane ortamına etkisi, hapishane kültürünün de önceki dönemlerden farklılaşmasına yol açmıştır (Robertson, 1997). Hapishane alt kültürü, artık, şiddeti öne çıkaran bir yapı sergilemektedir.

VII.4.Hapsihane Kültürü ve Yeni Çeteler

Hapis cezasına çarptırılan bireylerin hapisane yaşamına adaptasyon sürecinde, hapisane kültürünü içselleştirmesi önem arz etmektedir. Hapisane kültürü, hapisane ortamı ve bireylerin öznel koşulları çerçevesinde biçimlenmektedir.

Hapisane kültürü, mahkumların hapisane hayatına uyum sağlayabilmelerine yardımcı olurken, hapisane düzeninin devamını sağlama fonksiyonunu da yerine getirmektedir. Sykes, Glemmer gibi araştırmacılar tarafından da ifade edildiği gibi, mahkumların hapisane ortamında nasıl yaşayacakları ve nasıl sosyalleşeceklerini ifade eden hapisane altkültürü çerçevesinde, hapisane kurallarına en fazla uyan, hapisane çalışanlarına ispiyonculuk yapmayan, zayıf görünmeyen, başkasının işine karışmayan mahkumlar, hapisane ortamında en popüler mahkumlar arasında yer almışlardır (Skarbek, 2012).

Mikro sosyolojik bir kavram olan hapisane alt kültürü, dış dünyadan, yani makrososyolojik ortamdan bağımsız olarak düşünülemez. Zira, “hapisanelerin dışında şiddet ve çete varsa, hapisanelerde de şiddet ve çete olacaktır” (Fleisher, 2005:6). Uyuşturucu kullanma alışkanlığı ya da akıl sağlığı problemleri de hapisaneye girince hemen sona ermemekte, hapisanede de devam etmektedir. Neoliberal döneme özgü değerler hapisane ortamını etkilemiş, hapisane altkültürüne hakim olan agresif dilin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ekonomik ve sosyal yapıya hakim olan neoliberal akımın marjinal kıldığı kesimlerin çete ve benzeri örgütlenmeler yoluyla illegal aktivitelere katılmaları ve hapisanede de bu örgütlenme tarzını sürdürmeleri, hapisane kültürüne önemli etkide bulunmuştur. Böylece ceza rejimindeki değişiklikler, hapsedilen bireylerin profilinde değişikliklere yol açmış, psikolojik bozukluğu olan ya da uyuşturucu kullanma alışkanlığı olan bireylerin hapisane popülasyonu içindeki ağırlığı artmıştır (Liebling, 2006). Hapisanelerde çete türü örgütlenmelerin ağırlığı artmıştır.

Çetelerin hapisane altkültürüne olan etkisi, Jacobs’un « Stateville » (1977) isimli eserinde de belirtilmektedir. Jacobs, bu kitapta, Sikago çetelerinin liderlik, sadakat, çatışma gibi kavramları hapisane ortamına getirdiklerini, böylece çeteler nedeniyle hapisanelerin sosyal yapısının kent varoşlarına özgü sosyal yapının yeniden üretildiği,

hapishane alt kültürünün de sokak değerlerini yansıttığını ifade etmektedir (Crewe, 2007:4).

Ceza kanunlarının sıkılaşmasıyla, illegal aktiviteleri yürüten “sokak çeteleri” de hapishane nüfusunun önemli bir bölümünü teşkil etmeye başlamış ve bu “yeni çeteler” (new gangs), hapishane kültürünün değişimine neden olmuştur.

Irwin (1980), Şikago’da hapishanelerde çetelerin artmasının nedenlerini, mahkum kültüründeki değişim; hapishanelerde şiddete yatkın olan yoksul, azınlık mensubu, devlet tarafından büyütülmüş kesimin oranının, hapishanedeki diğer daha yaşlı ve daha az şiddete yatkın mahkumlar tarafından kontrol edilemeyecek kadar artmış olması; hapishane popülasyonunun dış dünyadaki politik hareketliliğe koşut olarak radikalleşmesi ve hapishane yönetiminin mahkumların karar alma sürecini bastırmaya yönelik baskıcı tavırları olarak sıralamaktadır (Gaes ve arkadaşları, 2002:3).

ABD için yapılan çalışmalarda, fakir ve düşük donanımlı, çoğunluğu Afrika kökenli olan Amerikalılar arasında yaygın olan çete üyeliğinin suçluluğu artırdığı tespit edilmiştir. Esbensen ve Huizinga (1993), sözü edilen kesimin, çeteye üye olmadan önce suçluluk geçmişleri bulunmakla birlikte, çeteye katıldıktan sonra suç sayılarının arttığını ve çeteyi terkettikten sonra da suçluluklarının azaldığını tespit etmişlerdir (Gaes ve arkadaşları, 2002).

Özellikle uyuşturucuyla mücadele ekseninde yürütülen tutuklamalar neticesinde, hapishane popülasyonu içerisinde uyuşturucuyla ilintili suç nedeniyle mahkum edilenlerin sayısı artmıştır. Bu kesimler, ağırlıklı olarak illegal işlerle uğraşan çeteleri oluşturmaktadırlar. Böylece son dönemde yapılan tutuklamalar, hapishanelerde çete üyelerinin sayısının artmasına ve bu bireylerin sahip oldukları kişisel ve sosyal özellikleri hapishaneye « aktarmasıyla », hapishane alt kültüründe şiddetin yerinin artmasına neden olmuştur. Hapishane ortamına giren kadın ve erkekler, kendileriyle birlikte psikolojik ve fiziksel yaraları ve eğitim eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılarını da getirmektedirler (Fleisher, 2005). Çetelerin hapishane alt kültürüne şiddet öğelerini taşımalarının yanısıra, birbirleri arasındaki rekabet de bizzat hapishanelerde şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmuştur.

Ceza rejimi ve dolayısıyla hapisane popülasyonundaki artış ve suçlu profilindeki değişim, Irwin tarafından da « artık genel, tek bir hapisane kültürü olmadığı » şeklinde ifade edilmiştir (Irwin, J. 1970 (1990), The Felon, Berkeley, CA: University of California Press'den aktaran Skarbek, 2012:20). 1970'li yıllardan itibaren artık hapisane kültürüne yön veren asli unsur olan mahkumlar arası “kurallar” geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiş, hapisane kültürü önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır (Skarbek 2012:20).

Hapisane kültüründeki radikal değişimin temel nedenlerinden bir tanesi, hapisanelerin kalabalıklaşmasıdır. Skarbek (2012) tarafından yapılan çalışmada, ABD'de aslen kökeni 1950'li yıllara dayanan ve mahkumların hapisane ortamında karşılaştıkları yoksunluk ve tehditlerden korunmak için yasal otoriteden (kurumsal otorite) daha güçlü bir otoriteye ihtiyaç duyması sonucu ortaya çıkan çetelerin, 1980'li yıllarda, kalabalıklaşma nedeniyle, mevcut halleriyle mahkumların talep ettiği otoriteyi kuramadığı, bu durumun şiddet eylemlerine daha sık başvurmalarına neden olduğu ifade edilmektedir. Yani, Skarbek'e göre, güven ihtiyacı içinde olan mahkumların yasal otoriteyi yetersiz bulması sonucu ortaya çıkan bir oluşum olan çeteler, 1980 sonrası hapisane ortamında otoritelerini sağlamlaştırabilmek için şiddet yöntemlerini kullanmak durumunda kalmışlardır. Yani dönemin şiddete yatkın hapisane çeteleri, mahkumların bu şiddet ortamında güvenlik ihtiyacını sağlamak üzere ortaya çıkmışlardır. Bu açıdan bakıldığında, hapisane çetelerinin şiddete yönelmesinde, hem mahkumların korunma ihtiyacı ve hem de hapse yeni giren bireylerin şiddete yatkın olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Hapisane kültürünün erozyona uğramasının diğer bir nedeni olarak, sıkı ceza rejimleri sonucu hapis cezası alan bireylerin büyük bir bölümünün daha önce bir hapisane deneyimi olmaması olduğu ifade edilmektedir (Skarbek, 2012). Hapisaneye ilk kez giren bireyler, bir suçlu kültürü ve değerler bütününden habersiz davranmakta ve böylece suçlu kültürünün geleneksel hapisane düzenini sağlama fonksiyonu bozulmaktadır. Bu “deneyimsiz” ve genç popülasyonun hapisane içindeki ağırlığının artması, hapisane kültürünün erozyona uğramasına neden olmuştur.

Hapisane kültüründeki değişmeyi, Hunt ve arkadaşları (1993) daha farklı nedenlerle açıklamaktadır. Hunt ve arkadaşlarına (1993:405) göre, 1970 sonrası dönemde hapse

giren “pepsi jenerasyonu” (pepsi generation) olarak ifade edilen « genç » kesim, hapishane kültüründen daha farklı değerlere sahiptir, örneğin, uzun dönemde hapishanede olan mahkumlara saygı göstermemektedirler. Diğer bir neden ise, genç suçluların hapishane düzenine daha fazla zarar vermesi olarak gösterilmektedir. Nitekim, hapishanelerde şiddet literatürüne hakim olan görüş, hapishanede şiddet olayları ve kural ihlallerinde en etken faktörün “yaş” olduğu yönündedir. ABD’de hapishane popülasyonu içerisinde genç nüfusun payı oldukça yüksektir.

Hapishanelerde etkinliğini artıran yeni tür çeteler, 1980 öncesi dönemde hapishane kültüründe yer eden “dayanışma” kavramının bozulmasına neden olmuştur. Çeteler arasındaki rekabet nedeniyle bireyler, kendi seçimi olmadan belli bir çeteye üye sayılır olmuştur. Literatürde çete üyeliğinin hapishane şiddeti ile ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar, bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Worrall ve Morris, 2012).

Hapishanelere özgü geleneksel değerlerin erozyona uğraması, bu değerlerin artık mahkumlar arasında kabul görememesi, hapishanelerde şiddet olaylarının başlamasına, hapishane kültürünün şiddeti içine alacak şekilde evrilmesine neden olmuştur. Nitekim ABD’de, 1960 ve 1973 arasında mahkumlar arasındaki şiddet olayları sayısı 6 kat artmıştır (Skarbek, 2012:26). Bu rakamlara, mahkumların şikayet etmekten korkması ve hapishane yöneticilerinin disiplin suçları kaydını tutmadaki isteksizliği nedeniyle, tüm şiddet olaylarının yansı(tıl)madığı düşünülürse, durumun daha da vahim olduğu anlaşılabilir (Skarbek, 2012).

Hapishane mensupları arasındaki şiddetin en önemli nedenlerinde bir tanesi haline gelen çetelerin etkisiyle, hapishane kültürü (convict code), suçlular arasındaki şiddet eylemlerinin yaygınlaşmasında önemli bir fonksiyon üstlenmiş durumdadır. Yeni dönemde hapishane kültürü, hapishane çalışanlarına ve kendisinden farklı olanlara güvenmemeyi, “ispiyonculuk” yapan suçluları şiddetle cezalandırmayı benimsemektedir. Böylece hapishaneler, şiddet davranışının beslendiği ve yüceltildiği ideal mekanlar haline gelmektedir (Silberman, 2002).

Hapishanede çetelerin varlığı ve hapishane kültürünün şiddeti hoşgören ve şiddet uygulayanın prestij kazanmasını sağlayan yeni çehresi nedeniyle, kimi sosyologlar ve

hapishane araştırmacıları, hapishanelerin kriminolojik niteliği üzerinde durmaktadırlar. Hapishaneler, özellikle 1970 sonrasında, mahkumların rehabilite edilmek yerine yeni tür suçlarla tanıştığı ve suçlu kültürüne daha yakın olduğu yerler olmuştur. Salıverilen mahkumların hapishaneye geri dönme oranının yüksek olması, bu düşünceyi desteklemektedir.

VII.5.Hapishane Yönetim Şeklinin Değişmesi ve Yüksek Güvenlikli Hapishaneler

1970 yılı sonrasında, hapishane yönetimlerinin amacı, mahkumların iyileştirilmesinden ziyade, “risk yönetimi”ne dönüşmüştür. Simon ve Feeley (1992) tarafından “yeni ceza rejimi” (new penology) olarak tanımlanan bu yönetim sistemi, hapishane yönetimlerine hakim olan yeni anlayışı ifade etmektedir. Buna göre, hapishane yöneticileri, mahkumları tehlikeli olma derecelerine göre tanımlamakta ve sınıflamaktadırlar (Simon, Feeley, 1992). Yüksek güvenlikli hapishaneler, bu yeni penoloji kavramının gerçekliğe dönüştüğü uygulamalar olarak göze çarpmaktadır.

Hapishanelerin kalabalıklaşması ve “yeni çetelerin” varlığı, daha önce de ifade edildiği gibi hapishane altkültüründe şiddetin öne çıkmasına ve mahkumlar arasında şiddet olaylarının sıklıkla görülmesine yol açmıştır. Bu durum, hapishanelerde güvenliği sağlamak üzere yeni arayışlara girilmesine neden olmuştur. Rehabilitasyon hizmetlerinin az olduğu/olmadığı ve temel felsefesi iyileştirmekten ziyade cezalandırmak/caydırmak olan hapishanelerde, şiddeti önlemenin yollarından bir tanesi olarak inşa edilen yüksek güvenlikli hapishaneler, şiddet eğilimi olduğu tespit edilen “tehlikeli” mahkumlara yöneliktir. Yüksek güvenlikli hapishanelerde, şiddet eğilimi yüksek ve başetmesi zor olduğu tespit edilen mahkumlarla, tamamen izole etme yoluyla başa çıkılmaktadır (Pizarro ve arkadaşları, 2006).¹⁸

Yüksek güvenlikli hapishanelerin temel amacı, şiddete eğilimli, başkalarına zarar veren, kaçma eğilimi olan ya da hapishane popülasyonu içerisinde sorun çıkarma

¹⁸ Pizarro ve arkadaşları (2006:13) tarafından yapılan çalışmada, bir ceza yöntemi olarak yüksek güvenlikli hapishanelerde uygulanan «”izole etme” aracının yeni bir yöntem olmadığı, tarihsel süreç içerisinde uygulandığı, ancak bireylerin psikolojik durumlarına olan geri dönülmez etkisi ve bireyleri daha da vahşi ve suçta eğilimli hale getirdiği için terkedildiği ve sadece geçici olarak, mahkumları disipline etmek üzere kullanıldığı ve hala hapishanelerde kullanılan en yaygın disiplin aracı olduğu, buna rağmen gene de 1980’lerde bu ceza yönteminin yüksek güvenlikli hapishanelerde tekrar gündeme getirildiği ifade edilmektedir.

eğilimi olan mahkumlar üzerinde kontrolü artırmaktır (Riveland, C. (1999) “Supermax prisons: Overview and general considerations” isimli çalışmadan Pizarro ve arkadaşları tarafından yapılan alıntı, 2006:7). Bu kontrol, mahkumların günde 22-23 saat kadar hücrelerinde tutulması yoluyla sağlanmaktadır (Pizarro ve arkadaşları, 2006:7). “Ayrıca, yüksek güvenlikli hapishanelerde tutulan mahkumlar, en şiddetli suçları işleyen mahkumlar değildir. Bu mahkumlar, hapishane yöneticileri tarafından tutuldukları yerdeki esenliği, güvenliği ve düzeni tehdit edeceğine inanılan mahkumlardır” (Riveland, C. (1999) “Supermax prisons: Overview and general considerations” isimli çalışmadan Pizarro ve arkadaşları tarafından yapılan alıntı, 2006:10). Sosyologların yüksek güvenlikli hapishanelere olan eleştirileri, mahkumun benliğini zedeleyici ve sosyal ihtiyaçlarını yok sayan yapısının yanısıra, bu keyfi olabilecek seçim yaklaşımıdır.

Yüksek güvenlikli hapishaneler, depo hapishanelerden farklı olarak, bireylerin daha fazla hücrelerinde tutulduğu, sosyalleşme ve rehabilitasyon hizmetlerinin görece çok daha az olduğu ve böylece mahkum üzerindeki psikolojik etkinin daha fazla hissedildiği hapishanelerdir (Cohen, 2007).

Yüksek güvenlikli hapishanelerde, mahkumlar birbirinden ayrı ve yalnız başınadırlar. Mahkumların maruz kaldığı bu yalnızlık ortamı, geri dönülmez psikolojik problemlere ve sosyal yeteneklerinin yokolmasına neden olabilmektedir (Cohen, 2007). Nitekim, yapılan araştırmalar da, yüksek güvenlikli hapishanelerin, bireyin şiddet eğilimini azaltma konusunda başarısız olmalarının yanısıra, mahkumların akıl sağlığına zarar verdiğini göstermektedir. Pizarro ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada, bu hapishanelerin fayda sağlamadığı gibi, maliyet unsuru olduğu da ifade edilmektedir. Bu çalışmada ayrıca, halk nezdinde yaratılan, bu hapishanelerin en tehlikeli mahkumlara evsahipliği yaparak halkın güvenliğini sağladığı izleniminin gerçek olmadığı ve ampirik olarak da kanıtlanmadığı, aksine bireylerin akıl sağlığını ve sosyal yeteneklerini zarara uğratarak uzun dönemde daha da fazla şiddete eğilim göstermelerine sebep olduğu ifade edilmektedir.

VII.6.Diğer Etkiler

Hapishane sisteminin etkinliği, yukarıda belirtilen unsurlar nedeniyle azalmış, bireylerin hapishaneden çıktıktan sonra tekrar hapishaneye dönme oranları artmıştır. Hapishane sürecinin birey üzerindeki psikolojik etkileri daha yıkıcı olmaya başlamış, hapishane nedeniyle girişilen intiharlarının sayısında artış olmuştur (Liebling, 2006).

Hapishanelere yatırım artmıştır. ABD’de eğitim ve sağlık harcamaları azalırken, hapishane harcamalarında artış eğilimi olmuştur. Böylece, hapishanelerin fiziksel donanımlarında görece iyileşme meydana gelmiştir (Liebling, 2006). Hapishane sayısı artışı ve mevcut hapishanelerin kapasitesinin genişletilmesine yönelik yatırımlar, mali açıdan hayli masraflıdır. Literatütte, hapishane nüfusu artışının gerektirdiği yatırımları yapabilmek için sağlık, sosyal yardım ve eğitim bütçeleri daralırken, polis güçleri, mahkemeler ve hapishanelere yönelik bütçelerde önemli artışlar olduğu yönünde görüşler ifade edilmektedir (Wacquant, 2002, Cohen, 2007).

Hapsedilme oranının artması, kadın mahkum sayısının artmasına neden olmuştur. 1995-2004 yılları arasında, ABD’de hapishanedeki kadın sayısı yüzde 51 oranında artış göstermiştir. Aynı oran, erkekler için yüzde 32’dir (Cohen, 2007:112).

Hapishane yönetimleri daha profesyonel bir görünüme kavuşurken, yöneticilere daha fazla güç ve inisiyatif verilmiştir (Liebling, 2006).

Hapishane çalışanlarıyla mahkumlar arasındaki iletişim azalmıştır. Hapishane görevlileri, sadece hapishanelerde uyumu sağlamakla görevli kişiler ya da rutin hapishane hizmetlerini mahkumlarla etkileşim kurmadan yerine getiren araçlar haline dönüşmüşlerdir¹⁹ (Crewe, 2007).

Suçun cezalandırılması ve suçlunun iyileştirilmesi devletin sorumluluğunda ve sadece kamu görevlileri tarafından yürütülürken, 1970 sonrası dönemde özel sektörün de bu alanda yer aldığı, bu çerçevede suç kontrolünün ticarileştiği görülmektedir. Son dönemde bir çok özel güvenlik şirketinin ortaya çıktığı, ayrıca çeşitli şirketlerin

¹⁹ Crewe, ABD’nin aksine İngiltere’de hapishane personeli ile mahkumlar arasındaki iletişimin “henüz” kopmadığını, hapishane personelinin mahkumlarla iletişim kurmasının teşvik edildiğini, mahkumlar arası şiddeti azaltmak adına hapishane kültürü ve hapishane rejimini düzeltici girişimlerin olduğunu ifade etmektedir (Crewe, 2007: 3).

geleneksel teknik ve stratejilerden farklı yöntemlerle suç kontrolünde yer aldığı görülmektedir (Garland, 2001).

VIII.Sonuç

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere gittikçe global bir nitelik kazanan neoliberalizm, ülkelerin ceza politikalarını da önemli ölçüde değişime uğratmıştır. Ceza politikaları 1970’li yıllar sonrasında daha katı bir hale bürünmüş, ıslah yöntemi olarak cezaevleri daha sıklıkla kullanılır olmuş, bu durum cezaevlerinin kapasitesi üzerinde hükümlü barındırmasına sebebiyet vermiştir. Cezaevlerindeki kalabalıklaşma sorunu, hükümlülerin gerek cezaevinde buldukları zaman diliminde ve gerekse cezaevi sonrası yaşamlarında etkili olacak psikolojik sorunlar yaratmasının yanısıra, bireylerin bir “ıslah” aracı olması beklenen cezaevinde rehabilite olmak bir yana, aksine daha da zarar görmüş olarak çıkmalarına neden olmaktadır.

Cezaevlerinin işlevi ıslah etmekten ziyade, denetim altında tutmak yönünde evrilmiş, gerek sosyal politika değişiklikleri, gerek fiziki yetersizlik gibi nedenlerle rehabilitasyon hizmetlerinin sıklığı ve niteliği düşmüştür. Cezaevlerinin kapasitesi üzerinde hükümlü barındırması, fiziki şartlar veri iken bireylerin daha az fiziksel ve sosyal imkana sahip olmasına neden olmaktadır. Bu durum, zaten stresli olan cezaevi yaşamının daha da zorlaşmasına sebebiyet vermektedir.

1970 sonrası dönemde cezaevi nüfusu artışının nedeni, suç artışından ziyade siyasi temellere dayanmaktadır. Özellikle medyanın manipülasyonu ile, suç oranları durağan seyretse dahi halk nezdinde yaratılan korku, fiziksel/sosyal/entelektüel olarak sistemin dayattığı şartları taşımayan dezavantajlı grupların dışlanmasına, suça itilmesine neden olmaktadır. Yeterli donanımına sahip olamadıkları için işgücü piyasasına girme konusunda dezavantajlı olan bu bireyler, özellikle uyuşturucu madde ile ilintili suçlara itilmekte, böylece hapisane nüfusunun önemli bir bölümünü bu gruplar oluşturmaktadır.

Cezaevi nüfusunun kompozisyonundaki değişimin yanısıra kapasitenin üstünde hükümlü barındırılması, cezaevi içindeki sosyal dengeleri ve cezaevi kültürünü de

etkilemekte, cezaevlerinde şiddetin ve çete türü oluşumların yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Neoliberal eğilim, cezaevlerindeki sosyal düzeni inceleyen hapishane sosyolojisini de olumsuz etkilemiştir. 1970’li yıllara kadar olan dönemde cezaevi yaşamıyla ilgili önemli bilgiler veren ve hapishanelerin işleyişinin iyileştirilmesinde katkı sağlayan hapishane sosyolojisi, son dönemde hapsedilme oranı artışı türü olgularla daha fazla ilgilenmeye başlamış, cezaevlerinde gözlem yapma şansı eski dönemlere nazaran oldukça azalmıştır.

Bu çalışmada, ağırlıklı olarak ABD ve İngiltere’de ceza rejimlerinin ve hapishanelerin durumu hakkında bilgi verilmesi hedeflenmiştir. Sözü edilen gelişmiş ülkelerde etkisini gösteren ve sonra tüm dünyaya yayılan neoliberal akım, global düzeyde etkili olmuştur, ancak etki derecesi ve süresi ülkelerin öznel koşullarına göre değişiklik göstermiştir. Bu çalışmada anlatılan, ABD’de yaşanan sürecin, ülkemizde özellikle 1990 sonrası döneme denk geldiği söylenebilir. Elbette ülkemizin deneyimi ülkemizin koşulları paralelinde özgündür. Bu çalışmada, ülkemiz deneyimine yer verilmemiştir.

Kaynaklar

- Caplow, T. & Simon, J. (1999) “Understanding prison policy and population trends”, *Crime and Justice, Vol. 26, Prisons (1999)*, pp. 63-120
- Cavadino, M. & Dignan, J. (2006) “Penal policy and political economy”, *Criminology & Criminal Justice*, SAGE Publications
- Cohen, J. W. (2007) “Book Reviews: Irwin, J. (2007). The Warehouse Prison: Disposal of the New Dangerous Class. Los Angeles: Roxbury”, *Criminal Justice Policy Review*, 18: 111
- Crewe, B. (2007), “The sociology of imprisonment”, Y. Jewkes (Ed.), *Handbook of Prisons*, (123-152), Willian Publishing
- Crewe, B. (2009), “*The prisoner society: power, adaptation and social life in an English prison*”, Oxford: OUP, Clarendon.

- DeLisi, M., Trulson, C. R., Marquart, J. W., Drury, A. J. & Kosloski, A. E., (2011), "Inside the prison black box: toward a life course importation model of inmate behavior", *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 55(8) 1186–1207
- Feeley, M. M. & Simon, J. (1992) "The new penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications", *30 Criminology* 449
- Fleisher, M. S. (2005), "*Societal and correctional context of prison gangs*", Retrieved from Commission on Safety and Abuse in American Prisons
- Gaes, G. G., Wallace, S., Gilman, E., Saffran, J. K. & Suppa, S. (2002) "The influence of prison gang affiliation on violence and other prison misconduct", *The Prison Journal*, 82: 359
- Garland, D. (1996) "The limits of the sovereign state", *British Journal of Criminology* 36 (4): 445-471.
- Garland, D. (2001), "*The culture of control, crime and social order in contemporary society*", The University of Chicago Press
- Hunt, G., Riegel, S., Morales, T & Waldorf, D. (1993) "Changes in prison culture: prison gangs and the case of the "pepsi generation"", *Social Problems*, Vol. 40, No. 3, pp. 398-409
- Mohseni, R. A. (2011), "The sociological analysis of prison: Costs and consequences", *Journal of Law and Conflict Resolution*, Vol. 4(1), pp. 13-19
- Morgan R.; Liebling, A. (2007), "*Imprisonment, an Expanding Scene*", in Maguire, M., Morgan, R., Reiner R., (ed.), "The Oxford Handbook of Criminology", 4th edition, p. 1100-1138
- Pizarro, J. M., Stenius, V. M. K. & Pratt, T. C. (2006), "Supermax prisons, myths, realities, and the politics of punishment in american society", *Criminal Justice Policy Review*

- Placer, M. (2009), "*Spiritual transformation in prison*", Wake Forest Universitesi, Master tezi
- Robertson, J. E. (1997), "Houses of the dead: warehouse prisons, paradigm change and the supreme court", *Houston Law Review*, 34, 1003
- Silberman, M. (1992), "The production of violence in the American prison: Historical, structural, and cultural contexts", *Legal Studies Forum*, Volume XV, Number 1
- Simon, J. (2000), "The 'Society of Captives' in the era of hyper-incarceration", *Theoretical Criminology*, 2000, 4: 285
- Skarbek, D. (2012), "Prison gangs, norms, and organizations", *Journal of Economic Behavior & Organization*, 82(1), 702-716
- Stohr M. K., Walsh A., *Corrections: The Essentials*, Thousand Oaks: SAGE Publications, 2012.
- Wacquant, L. (2002), "The curious eclipse of prison ethnography in the age of mass incarceration", *SAGE Publications*, Volume 3 (4), pp. 371-397
- Worrall, J. L. & Morris, R. G. (2011), "Inmate custody levels and prison rule violations", *The Prison Journal*, 91: 131